

'Merkels positie is eerder versterkt dan verzwakt'

Achtergrond - 14 maart 2016 - Auteur: Marja Verburg

De grote winst van de AfD betekent voor de CDU dat ze moet leren omgaan met een nieuwe partij op rechts. Maar volgens Ton Nijhuis, directeur van het Duitsland Instituut, heeft deze gevoelige tik voor de CDU geen consequenties voor Merkels positie. De kanselier komt volgens hem juist sterker uit de deelstaatverkiezingen.

Dat de Alternative für Deutschland het goed zou doen bij deelstaatverkiezingen in Baden-Württemberg, Rijnland-Palts en Saksen-Anhalt, was duidelijk. De rechts-conservatieve partij, die campagne voerde tegen het vluchtelingenbeleid van Merkels CDU, doet het al maanden goed in de peilingen. Maar dat de AfD zoveel stemmen zou halen - respectievelijk ruim 15, 12 en 24 procent - was een schok.

Kanselier Merkel spreekt vandaag over "een zware dag" voor de CDU. Maar Merkels eigen positie is na deze verkiezingen niet verzwakt, eerder versterkt, licht Ton Nijhuis, directeur van het Duitsland Instituut, de verkiezingsuitslag telefonisch vanuit een conferentie in Athene toe. De CDU is in Saksen-Anhalt de grootste partij gebleven en in Rijnland-Palts en Baden-Württemberg zouden de christen-democraten deel kunnen gaan uitmaken van een nieuwe coalitie. "Dan zitten ze in twee deelstaatregeringen die ze eerst niet hadden."

Julia Klöckner, de CDU-lijsttrekker die zich in Rijnland-Palts presenteerde als een alternatief voor Merkel, is hard afgestraft, zegt Nijhuis. "Zij heeft op persoonlijke titel verloren en moet haar ambities bijstellen." Dat geldt niet voor Merkel. "In Rijnland-Palts en Baden-Württemberg hebben politici gewonnen die haar vluchtelingenbeleid steunen."

Weliswaar neemt het gemor in haar eigen CDU over haar vluchtelingenbeleid toe, maar dat staat los van de deelstaatverkiezingen, aldus Nijhuis. Bovendien is de kans groot dat er minder vluchtelingen naar Duitsland komen, nu de Balkanroute is gesloten. Merkel heeft haar beloftes, bijvoorbeeld de weigering een bovengrens aan het aantal vluchtelingen te stellen, daarvoor niet hoeven breken. "Dat zal haar positie versterken."

Leren omgaan met minder vaste kiezers

Voor de CDU is de winst van de AfD wel een probleem. “Het lek op rechts, dat de CDU altijd dicht heeft weten te houden, is nu opengebarsten.” Voor de christendemocraten is dat nieuw, legt Nijhuis uit. De sociaal-democraten hebben al veel langer te maken met nieuwe partijen, in hun geval aan de linkerkant: sinds de jaren tachtig de Groenen en na de eenwording Die Linke. “Dat betekent dat aan de linkerkant van de SPD een substantieel deel van de kiezers is weggelekt.” Nu moet ook de CDU leren omgaan met een kleiner aantal vaste kiezers.

'In de praktijk betekent de winst van de AfD dat de CDU, als grootste partij, tot in lengte van dagen de kanselier kan blijven leveren'

De winst van de AfD heeft grote gevolgen voor de coalitievorming in Duitsland, legt Nijhuis uit. Tot nu regeerde een van de grote volkspartijen meestal met een kleinere partij. “Dat tijdperk is voorbij.” Behalve de zogenoemde *Ampel* - de stoplichtcoalitie van SPD, FDP en Groenen (rood-geel-groen) - is er nauwelijks een alternatief voor een coalitie van de twee grootste gevestigde partijen, zegt hij. In de meeste gevallen is dat de grote coalitie van CDU en SPD. Of, zoals in Baden-Württemberg zou kunnen, van Groenen en CDU. “Dat is niet erg goed voor het politieke systeem. Want je hebt een goede, duidelijke oppositie nodig, ook als een alternatief voor populistische partijen.”

In de praktijk betekent de winst van de AfD voor de landelijke politiek dat de CDU, als grootste partij, tot in lengte van dagen de kanselier kan blijven leveren, zegt Nijhuis. “De kans dat de SPD groter wordt dan de CDU is nul.”

SPD moet zich duidelijker profileren

De positie van de SPD is er door de deelstaatverkiezingen niet beter op geworden. In Saksen-Anhalt werd de partij meer dan gehalveerd en in Baden-Württemberg verloor ze ruim 10 procent. Maar ook voor de sociaal-democraten ziet Nijhuis lichtpunten. “Kijk naar Rijnland-Palts: de overwinning die Malu Dreyer daar heeft gehaald, is echt ongelooflijk. Een maand geleden stond CDU-lijsttrekker Klöckner nog ruim 5 procent voor op de SPD, nu heeft ze 5 procent verloren ten opzichte van Dreyer. Dat is reden voor de SPD om blij te zijn, de partij kan zeggen dat het mogelijk is om de CDU te verslaan.”

'De SPD moet zich duidelijker profileren. Dat is een probleem omdat de partij Merkels vluchtelingenbeleid meer steunt dan haar eigen CDU.'

Maar binnen Merkels regeringscoalitie in Berlijn zal het voor de SPD nog moeizamer worden dan het al is, zegt Nijhuis. “Net als in Nederland moeten de sociaal-democraten zich duidelijker profileren. Dat is een probleem omdat de SPD

Merkels vluchtelingenbeleid meer steunt dan haar eigen CDU.”

Een ander probleem voor de SPD is dat ze geen goede kanselierskandidaat heeft. "Partijleider Gabriel gaat de verkiezingen niet winnen. En minister Steinmeier heeft al een keer bij Bondsdagverkiezingen van Merkel verloren. Hij is wel geliefd, maar niet het politieke beest dat je nodig hebt om verkiezingen te winnen.”

Toch verwacht Nijhuis dat de SPD na de Bondsdagverkiezingen van 2017 in de regering zal blijven. Want ook op landelijk niveau zal door de opkomst van de AfD een grote coalitie van CDU/CSU en SPD niet te vermijden zijn.

Duitsland in Europa

Over de vraag of we ons zorgen moeten maken over de opkomst van de AfD, denkt Nijhuis even na. "Ja en nee", zegt hij dan. Ja, omdat de opkomst van de AfD een einde maakt aan de stabiele politieke situatie die de afgelopen 20 jaar in Duitsland heerste. "Het was prettig dat dit grote en sterke land midden in Europa minder gevoelig was voor populistische politiek."

"Maar tegelijkertijd: Duitsland was een uitzondering en belandt nu in de Europese normaliteit", zegt Nijhuis. Bedachtzaam: "Misschien dat door de komst van de AfD de gevoeligheid van Duitse politici van gevestigde partijen groter wordt voor het lastige parket waarin politici in andere landen verkeren. Dan zou Duitsland minder losgezongen zijn van Europa. Dat zou goed zijn voor een politiek in Europa die breed wordt gedragen. Duitsland houdt zijn leidende rol, maar met meer voeling voor de gevoeligheden die in de EU spelen."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/15698/merkels-positie-is-eerder-versterkt-dan-verzwakt>